

Seznam příloh

Fotografie a dokumenty

1. Mapa přibližné oblasti Volyňské gubernie v době příchodu Čechů, kolem roku 1870 (autor ing. Josef Vlk).
2. Plán Karpatsko-dukelské operace (převzato z <http://druhavalkakonec.euweb.cz/dukla.htm>)
3. „Ukaz“ cara Alexandra II. o přijetí Čechů v poddanství, vydáno 10. července 1870 (archiv Josefa Vlka).
4. Ruský car Alexander II., obraz z roku 1860, autor Ivan Tyurin (převzato z [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alexander_II_by_Ivan_Tyurin_\(1860s,_GIM\).jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alexander_II_by_Ivan_Tyurin_(1860s,_GIM).jpg))
5. České obydlí na Volyni, rok 1908 (fotografoval Jan Škrabal, soukromý archiv).
6. Chmelnice v Českém Boratíně (u Lucka), před 1. světovou válkou (soukromý archiv).
7. Škola v Novinách Českých, učitel Vilém Pospíšil, zřejmě 30. léta 20. století (archiv autorky).
8. Novokrajev – stavba obydlí, pravděpodobně meziválečné období (soukromý archiv).
9. Sokol Mirohošť, rok 1934 (archiv Antonína Solara).
10. Kolo „České matice školské“ v Mirohošti, rok 1928 (soukromý archiv).
11. Starodružiníci, Kyjev září 1914 (Národní archiv, fond Svazu Čechů z Volyně - Žatec).
12. Český výbor pomoci obětem války, zřejmě podzim 1914. První sedící zleva je Václav Vondrák (soukromý archiv).
13. Kmenový list Jaroslava Klicha (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)
14. Legionářská karta Jaroslava Klicha (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
15. Legionářská karta Jaroslava Klicha (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
16. Svědectví o službě Jaroslava Klicha v čs. legiích ze dne 30. května 1922 (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
17. Přiznání legionářského statusu pro Jana Nováka ze dne 24. října 1922 (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
18. Doktor Václav Vondrák jako starosta kyjevského Sokola (archiv autorky).
19. Doktor Václav Girsy, kyjevský lékař a později zplnomocněnec čs. vlády na Sibiři pro evakuaci legionářů (archiv autorky).
20. Legionářská karta Václava Girsy (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
21. Potvrzení (dobrozdání) o odbojové činnosti Václava Girsy od Zdenka Rejmana (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
22. Václav Zeman, zakladatel pivovaru v Kvasilově a v Lucku (fotografie z NA, fond Sdružení Čechů z Volyně – Žatec).
23. Marie Nováková, provdaná Tretjaková, podruhé provdaná Dostálová. Zde jako milosrdná sestra ruského červeného kříže (NA, fond Sdružení Čechů z Volyně – Žatec).

24. Potvrzení legionáře na jméno Václav Girsá (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
25. Foto ze slavnostního předání praporu 3. pluku dne 15. března 1917. Jsou zde převážně členky kyjevského „dámského klubu“ (archiv VUA - VHA).ta legionářky Marie Tretjakové (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
26. Raport o začíslení Marie Tretjakové do čs. vojska ze dne 7. dubna 1918 ve Vladivostoku (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).
27. Pivovar v Lucku, založený 1877 a rekonstruovaný v roce 1908 (archiv autorky).
28. Vypálená vesnice Český Malín. Foto pravděpodobně z roku 1944 (převzato z [http:// www.scvp.eu/ceskymalin_fotografie.html](http://www.scvp.eu/ceskymalin_fotografie.html)).
29. Jiřina Somolová, provdaná Predmerská (archiv autorky).
30. Životopis Jiřiny Somolové, Predmerské (archiv autorky).
31. Pamětní list k udělení Dukelské pamětní medaile Jiřině Somolové, Predmerské ze dne 6. října 1959 (archiv autorky).
32. Překročení čs. hranic dne 6. října 1944 1. čs. armádním sborem (archiv VHÚ Praha)
33. Hromadný hrob na českém hřbitově v Malíně na Ukrajině dnes (archiv autorky).
34. Josef Holec v Rudé armádě, patrně rok 1941 (archiv Josefa Holce).
35. Příslušníci 1. čs. armádního sboru z Novin Českých (archiv Josefa Holce).
36. Evidenční list Libuše Novákové, provdané Maňhalové (Vojenská registratura Trnava, Slovensko, sbírka kmenových listů).
37. Krátký osobní spis Ireny Šmidtové, provdané Malínské (Vojenská registratura Trnava, Slovensko, sbírka kmenových listů).
38. Kmenový list Jaroslava Sitara (Vojenská registratura Trnava, Slovensko, sbírka kmenových listů).
39. Václav Kuchynka se svou spojařskou jednotkou, zprava stojící v druhé řadě jako třetí (archiv Václava Kuchynky).
40. Poděkování obci Závidov Český za Vánoční dar čs. armádě ze dne 20. prosince 1944 v Rovně (archiv Václava Kuchynky).
41. Pomník ženistům, v Dukelském průsmyku, na polsko-slovenských hranicích (archiv autorky).
42. Volyňští vojáci v Žatci, zřejmě po roce 1945 (Polánkovo muzeum v Žatci).
43. Mapa Ostravsko-opavské operace (archiv autorky).
44. Tankista Bedřich Opočenský (archiv Paměti národa).
45. Soupis zanechaného majetku na Volyni, tehdy již v SSSR (archiv autorky).
46. Vlakový transport ze SSSR do Československa. Pohled do vagónu (archiv autorky).
47. Mapa rozdělení Volyně na východní a západní v roce 1921 (Jiří HOFMAN, Češi na Volyni. Základní přehled, Praha 2007, s. 7).
48. Pohlednice: Ludvík Svoboda poklepává na základní kámen pomníku Malínským obětem v Žatci v roce 1946. Pomník byl dokončen a odhalen v roce 1952 (archiv autorky).
49. Pohlednice: druhá strana – „Otec Volyňských“ Ludvík Svoboda (archiv autorky).
50. Válečný veterán, dnes generál Václav Kuchynka při rozhovoru se svým osobním

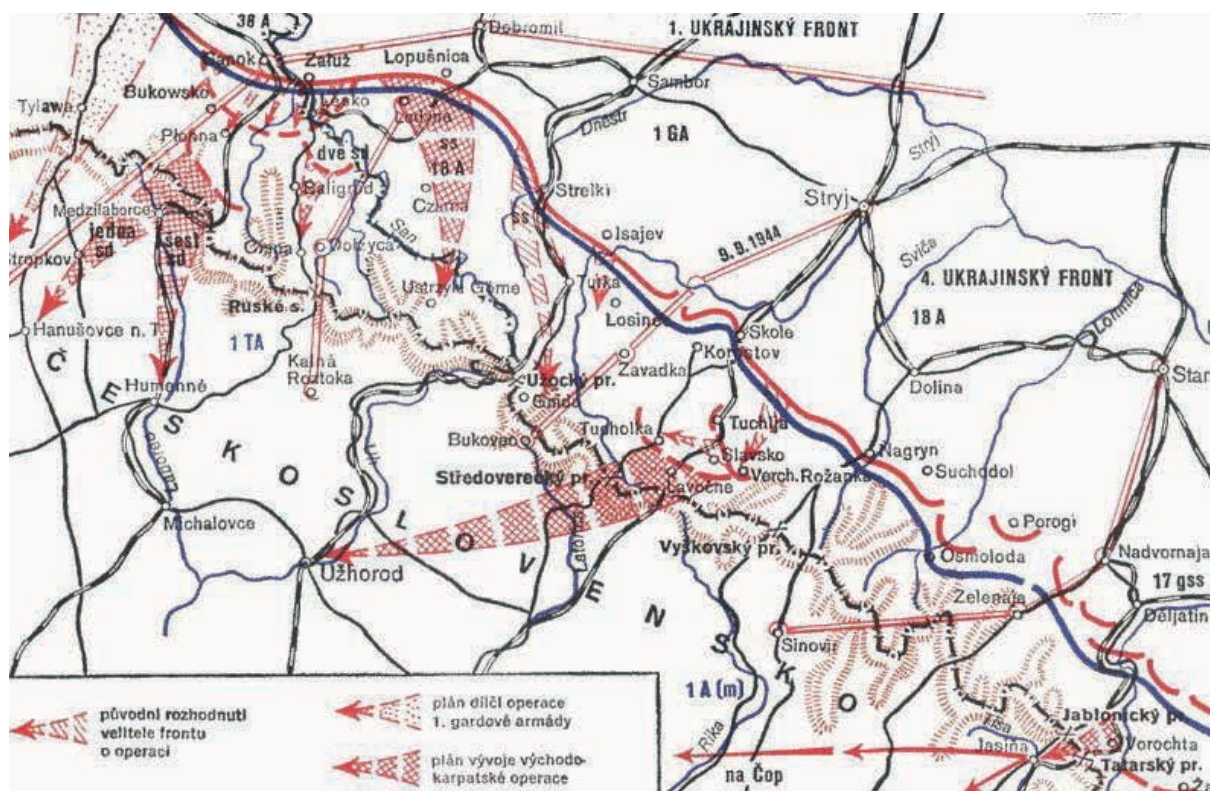
archivem. V Polepech v srpnu 2016 (archiv autorky).

51. Autorka s Josefem Holcem (napravo) a Václavem Hajným, válečnými veterány z Novin Českých. V Žatci v lednu 2013. Oba veteráni již zemřeli (archiv autorky).

52. Hlavní hřbitov Karpatsko-dukelské operaci na Slovensku, říjen 2019. Druhý zprava generál Miloslav Masopust a generál Václav Kuchynka (archiv autorky).

1. Mapa přibližné oblasti Volyňské gubernie v době příchodu Čechů, kolem roku 1870 (autor ing. Josef Vlk)

2. Plán Karpatsko-dukelské operace (převzato z <http://druhavalkakonec.euweb.cz/dukla.htm>)

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, въ 10-й день Юля
1870 года, Высочайше утвердить соизволилъ по-
ложене Комитета Гг. Министровъ о водвореніи
чеховъ въ Волынской губерніи.

1. Согласно сему предлагается чехамъ переселенцамъ, по каждо-
му поселку отдѣльно, подать прошеніе о принятіи ихъ въ подданство,
за подписаніемъ всѣхъ домохозяевъ, ихъ совершеннолѣтнихъ дѣтей
и родственниковъ, съ приложеніемъ о своемъ званіи документовъ, съ
которыми они прибыли въ Россію. Въ прошеніяхъ этихъ чехи должны
объяснить къ какому сельскому крестьянскому обществу и волости
они желаютъ быть причислены; если же намѣрены образовать изъ
себя отдѣльныя общества и волости, то должны выразить свои по
этому предмету желанія.

2. На основаніи вышеприведеннаго, Высочайше утвержденнаго
положенія Комитета Гг. Министровъ, чехамъ переселенцамъ, по при-
нятіи ихъ въ Русское подданство, предоставляются слѣдующія права
и преимущества:

а) Они могутъ быть водворяемы или въ селеніяхъ и деревняхъ,
или же на фермахъ и хуторахъ, подчиняясь во всякомъ случаѣ, не
отдѣльному, а общему для прочихъ состояній, мѣстному завѣдыванію
и управленію. (Высочайше утвержденное мнѣніе Общ. Собранія Госуд.
Совѣта 18-го Декабря 1861 года, обнародовано указомъ Правитель-
ствующаго Сената 23-го Января 1862 года, ст. II, пун. 2-й).

б) Они пользуются свободою вѣры съ наличными, при водвореніи
ихъ въ Россію, сыновьями, пожизненно освобождаются отъ рекрутской
повинности. (Того же закона ст. II, п. 3-й).

Примѣчаніе: Согласно постановленію Волынскаго Губернскаго по
воинской повинности Присутствія, состоявшемуся 11
Сентября 1874 года, льготою отъ воинской повинно-
сти могутъ пользоваться только чехи вступившіе въ
подданство Россіи до 1-го Января 1874 года.

в) Они обязаны причислиться къ свободному податному состоянію,
но прииска ихъ въ званіе коловнстовъ съ предоставленными симъ
последнимъ, по прежнимъ указаніямъ, правами и преимуществами
не допускается. (Того же закона ст. II, п. 5-й).

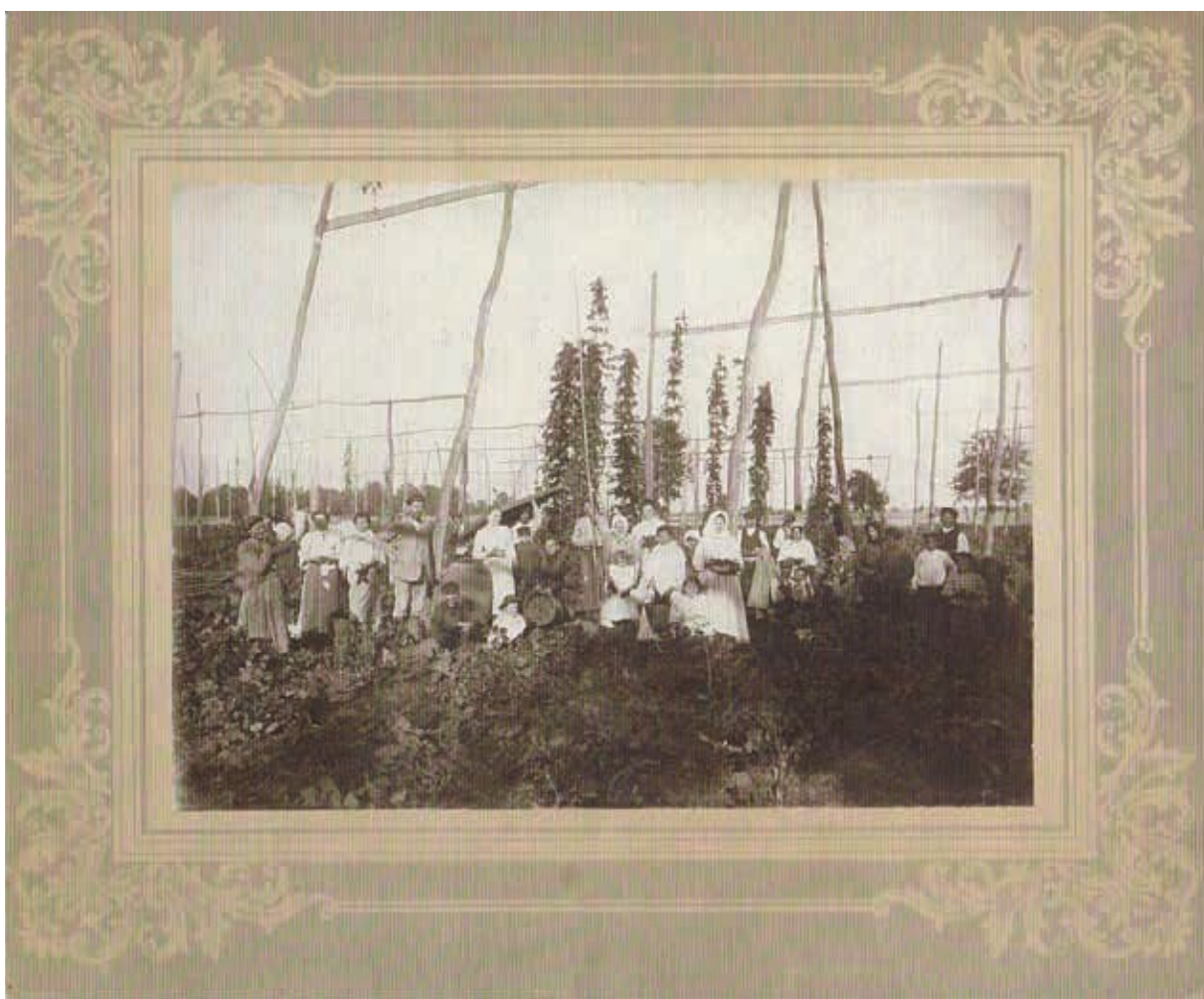
г) Тѣ изъ заграничныхъ выходцевъ, которые, вступая въ свобод-
ное сельское сословіе, пожелаютъ приписаться къ крестьянскимъ об-
ществамъ безъ участія въ пользованіи мірскою землею, ни въ ка-
кихъ приемныхъ приговорахъ не нуждаются, по истеченіи же льгот-
ныхъ лѣтъ, они лично отвѣчаютъ за неправый взносъ податей и

4. Ruský car Alexander II., obraz z roku 1860, autor Ivan Tyurin (převzato z [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alexander_II_by_Ivan_Tyurin_\(1860s,_GIM\).jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alexander_II_by_Ivan_Tyurin_(1860s,_GIM).jpg))

5. České obydlí na Volyni, rok 1908 (fotografoval Jan Škrabal, soukromý archiv)

6. Chmelnice v Českém Boratíně (u Lucka), před 1. světovou válkou (soukromý archiv)

7. Škola v Novinách Českých, učitel Vilém Pospíšil, zřejmě 30. léta 20. století (archiv autorky)

8. Novokrajev – stavba obydlí, pravděpodobně meziválečné období (soukromý archiv)

9. Sokol Mirohošť, rok 1934 (archiv Antonína Solara)

10. Kolo „České matice školské“ v Mirohošti, rok 1928

11. Starodružiníci, Kyjev září 1914.

Sedící zleva: 1. Michal Klich (nar. 1894 v Jaltě na Krymu), v legiích od 29. srpna 1914 do 7. května 1918; 2. Karel Peterka (nar. 1891 nebo 1897 v Čudnově na Volyni), v legiích od 21. srpna 1914 do 9. dubna 1918; 3. Václav Kašpar (nar. 1896 v Kyjevě), v legiích od 28. srpna 1914 do 19. června (2. července) 1917, kdy padl u Zborova; 4. Bohuslav Nejedlý (nar. 1882 v Čudnově na Volyni), v legiích od 1. září 1914 do 19. června (2. července) 1917, kdy padl u Zborova; 5. Jaroslav Klich (nar. 1898 v Olšance na Volyni), v legiích od 4. září 1914 do 24. dubna 1923 (v Čs.armádě).

Stojící zleva: 1. Václav Klich (datum nar. ani místo není známé), v legiích od 29. srpna 1914 do 5. října 1914, zemřel na tyfus;

2. Neznámý; 3. Otakar Klich (nar. 1896 v Olšance na Volyni), v legiích od 27. srpna 1914 do 1. března 1918; 4. Václav Čížek (nar. 1895 v Kvasilově na Volyni), v legiích od 27. srpna 1914 do 14. března 1918 (fotografie z NA, fond Sdružení Čechů z Volyně – Žatec)

12. Český výbor pomoci obětem války, zřejmě podzim 1914. První sedící zleva je Vácslav Vondrák (soukromý archiv)

D. p.

Číslo kmenového listu: <i>12 II</i>	1914 leg. Kok odvodu.
Rok narození: <i>1898</i>	

Kmenový list. *Opis*

1	Příjmení a jméno	<i>Klich Jaroslav</i>					
2	Číslo kmenového listu	3	Odvodní ročník	4	Poradové číslo protokolu odvedených	5	Domovské doplňovací okresní velitelství
	<i>12 II</i>		<i>1914 leg.</i>		<i>866</i>		<i>Piśock</i>

6	Narozen	dne, měsíce roku	<i>13. října 1898</i>	20	Ovládá řeč	sloven	<i>česky, rusky</i>	
		7	v obci	<i>Polonje - Luchnov</i>	21	písmem	<i>česky, rusky</i>	
		8	v politickém okrese	<i>Gubernie Volyni</i>	22	Školní vzdělání	<i>4 roč. realy a Rusku 7 roč. státní p. n. mysl. škola 4 roč.</i>	
		9	v župě	<i>Rusko</i>	23	Zvláštní schopnosti	<i>Kurz jízdy autemob.</i>	
10	Přísluše	obce	<i>Bavorov</i>	24	Popis osoby	vlasy	<i>hnědí</i>	
		politického okresu	<i>Piśock</i>	25		vousy	.	
		župy	<i>Volyn</i>	26		oči	<i>šedé</i>	
11	Příjmení a jméno otce	<i>Václav Klich</i>	27	obočí		<i>hnědí</i>		
12	Rodné příjmení a jméno matky	<i>Poláková Anežka</i>	28	nos		<i>normální</i>		
13	Materská řeč	<i>česky</i>	29	ústa		<i>normální</i>		
14	Občanské povolání	<i>gdiřista p. pov.</i>	30	brada		<i>kulatá</i>		
15	Stav	<i>provodný</i>	31	obličej	<i>podlouhý</i>			
16	Náboženství	.	32	výška těla v cm	<i>?</i>			
17	Adresa rodičů nebo nejbližších příbuzných		33	zvláštní znamení nebo vady	.			
18			34	klasifikace a rozhodnutí o odvodu	<i>Pohlídání po odevodnění druhem, vstupem do legie.</i>			

35	Způsob odvodu a doba služební povinnosti	Dne <i>4. / 9.</i> 19 <i>14</i> podle prov. <i>nařízení</i> č. <i>14</i> v. r. 19 <i>10</i> , č. <i>21</i> , měsíce č. <i>21</i> .	
36	Zařazení do branné moci	Dne <i>4. / 9.</i> 19 <i>14</i> a vtělen k <i>10. pl. p. leg. 1.</i>	

Tiskárna MNO. v Praze-Bořanovce. Čís. 503. 117 B (B-IX-L. vzor 4 k B 14).

13. Kmenový list Jaroslava Kliche (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

Čech-Slovák: příjmení **Klich** Čís. **89.968.**

Křest. jm. původní **Jaroslav** pravosl. **Kotel** otčestvo **Darceňskoborský** Poznámky:

Den **26.**, měsíc **X.**, rok **1878** a místo narození **m. Polonocje.**

Domov. obec **Blanka** polit. okres **Žitomisrský újezd.**

Adresa na své rodiče a příbuzné
em. Grahob - Basseverdie, Yapanica, Baryo.

Číslo pl. v rak. arm. _____ hodnost tamtéž _____

Zaměstnání **studijní** vzdělání **4 roční, I. a II. v. st. prův.**

Politická příslušnost ve vlasti (Sokol) _____

Svoboden, ženat, vdovec, děti _____, kdy a kde zajat _____

Místo posledního pobytu } **Volná, Rusko**

V zajetí } **V 1166 -**

Zařazen do Českoslov. vojska dne **1/9. 1914** v **Rijevo.**

Čís. pluku **C.S.**, roty **tely** čes. voj. i hodnost v něm _____

Vlastnoruční podpis: **Jaroslav Klich.**

14. Legionářská karta Jaroslava Kliča (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

Zbořivá medaile Čís. **7 5 6388** DF

Čech-Slovák: příjmení **Klich** Čís. **7 5 6388** DF

Křest. jm. původní _____ pravosl. _____ otčestvo **Kotel** Poznámky:

Den **26.**, měsíc **X.**, rok **1878** a místo narození **m. Polonocje**

Domov. obec **Blanka** polit. okres **Žitomisrský újezd.**

Adresa na své rodiče a příbuzné _____

Číslo pl. v rak. arm. _____ hodnost tamtéž _____

Zaměstnání _____ vzdělání **4 roční, I. a II. v. st. prův.**

Politická příslušnost ve vlasti (Sokol) _____

Svoboden, ženat, vdovec, děti _____, kdy a kde zajat _____

Místo posledního pobytu v zajetí / _____

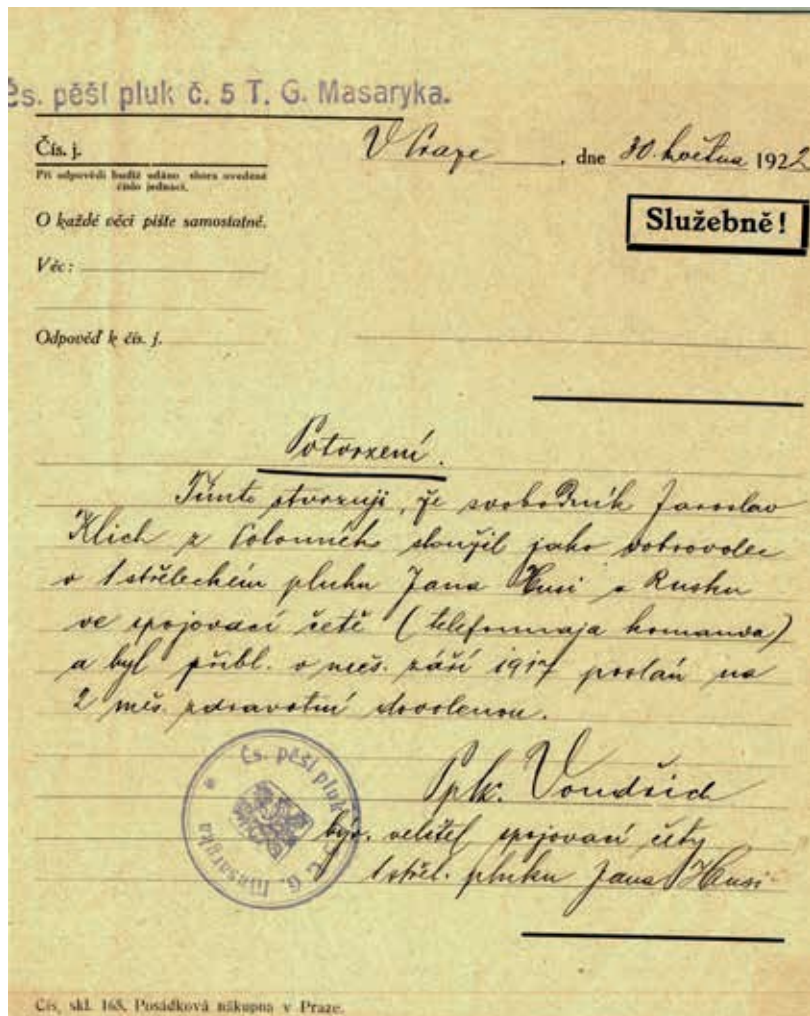
Zařazen do českoslov. vojska dne **4** 191__ v _____

Čís. pluku _____, roty _____ čes. voj. i hodnost v něm _____

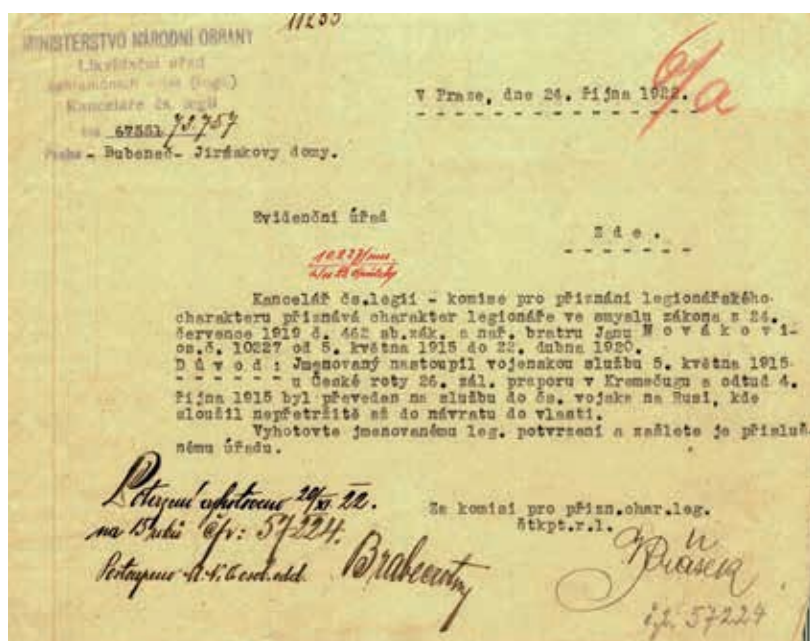
Vlastnoruční podpis: **Jaroslav Klich.**

Handwritten notes on the right side:
Vstupoval do vojska 1/9. 1914
26. 10. 1914 v Rijevo
v českoslov. vojsku
v 1166 -

15. Legionářská karta Jaroslava Kliča (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

16. Svědectví o službě Jaroslava Kliche v čs. legiích ze den 30. května 1922 (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

17. Přiznání legionářského statusu pro Jana Nováka ze dne 24. října 1922 (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

18. Doktor Václav Vondrák jako starosta kyjevského Sokola (archiv autorky)

19. Doktor Václav Gírsa, kyjevský lékař a později zplnomocněnec čs. vlády na Sibiři pro evakuaci legionářů (archiv autorky)

Čech-Slovák; příjmení **Václav Gírsa** 733883 D
 Křest. jm. původní **Václav** pravosl. očeťstvo
 Den **28**, měsíc **XI**, rok **1875** a místo narození **Sújutovka, Volyn** Pořadky: **29664**
 Domov. obec polit. okres
 Adresa na své rodiče a příbuzné
 Číslo pl. v rak. arm. hodnost tamtéž
 Zaměstnání **Cent. úřad** vzdělání **gymnaziem, univerzita**
 Politická příslušnost ve vlasti (Sokol)
 Svoboden, ženat, vdovec, děť, kdy a kde zajat
 Zařazen do českoslov. vojska dne **1/10 1918** v **R. voj., odb. č. 735.**
 Místo posledního pobytu v zajetí **Ústí nad Labem v Rusku**
 Čís. pluku **1. českoslov. pluk** řady **1. čes. voj. i hodnost v něm**
 Vlastnoruční podpis: **Václav Gírsa**

Handwritten notes on the right side:
 1/10 1918...
 1/10 1919...
 1/10 1919...
 R. voj. a přísl. p. č. 49.

20. Legionářská karta Václava Girsy (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

ZDENĚK REJMAN
 PRÁHA 6
 ROSKOVÁ 2.
 TELEF. 100. 1001. A. S. K. 1000 1000.
 1000 1000.

7058-24
6

Občanského Národního Obzoru
 kancelář č. 1001
 Praha 6

Dělník: 123901

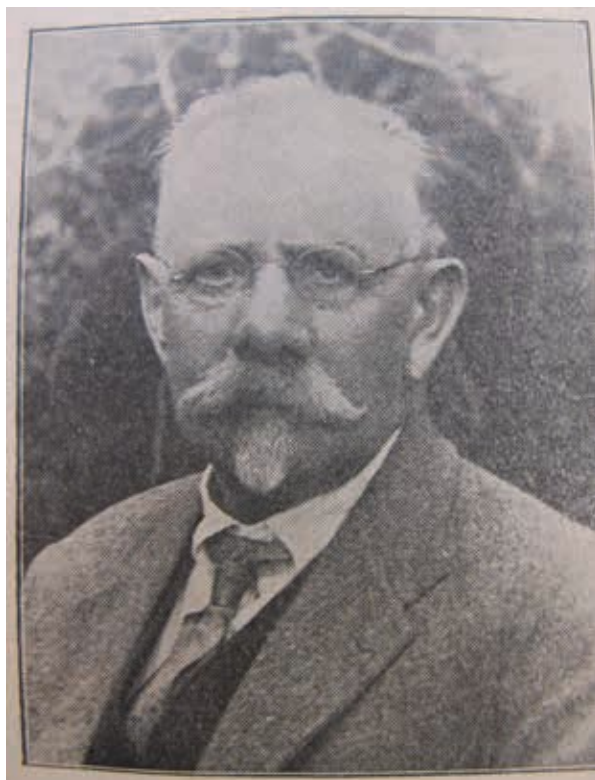
Odpovídám na dotaz ze dne 9. srpna 1914, čísla
 1001, že jsem se. Vaclava Girsy počítal
 za svého č. 2001, a že jsem jej uváděl
 1/10 1914

Učím naše dobrodružství a příslušnost
 k naší republice, a že jsem jej uváděl
 1/10 1914

Česko armáda vlivem Vaclava Girsy
 dal obrovský náklad štěstí, přičemž
 Zdeněk Rejman
 bývalý náčelník 1. českoslov. pluku
 1. českoslov. pluku na Ruce.

Praha Vinohrady, 24. srpna 1914
 Kravm 67

21. Potvrzení (dobrozdání) o odbojové činnosti Václava Girsy od Zdenka Rejmana (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

22. Václav Zeman, zakladatel pivovaru v Kvasilově a v Lucku (fotografie z NA, fond Sdružení Čechů z Volyně – Žatec)

23. Marie Nováková, provdaná Tretjaková, podruhé provdaná Dostálová. Zde jako milosrdná sestra ruského červeného kříže (NA, fond Sdružení Čechů z Volyně – Žatec)

KONCEPT

Ministerstvo Národní obrany, kancelář Československých legií.
Evidenční úřad.

Číslo 60339

Kolku prosto podle §u 16. zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n.

Potvrzení,

že (jméno a příjmení) Girsa Václav 19664.
vojenská hodnost a poslední voj. těleso: Práho. plukmo. č. vlády na Rvni
narozený dne 20. 11. 1875 Seputoce okres Vých. Gab. země Rusko
příslušný do Praha okresu dtto země Čechy
jest ve smyslu §u 2. zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n. a článku 5. vládního nařízení ze dne 4. 9. 1920 č. 161. sb. z. a n.

legionářem.

~~Do československé armády legionářské přihlásil se~~

dne (slovy) 1. srpna 1914.
měsíce (slovy) 1. srpna 1914.
roky (slovy) _____

~~Do armády spojenců vstoupil~~

~~Z řad legionářského vojska byl řádně propuštěn~~
~~Do neaktivní byl přeložen, demobilizován~~
Na území čsl. republiky z Ruska se vrátil (pouze pro ty, kteří se vrátili po 31. prosinci 1919 z Ruska)

dne (slovy) 15. října 1920.
měsíce (slovy) 15. října 1920.
roku (slovy) _____

~~Jest docud ve vojenské službě~~

Jeho služba legionářská počítá se mu do dne (slovy) 31. října
roku (slovy) 1920. také celkem obdnší (slovy) osmnáct roků
měsíců (slovy) devět kalendářních.

Toto potvrzení jest dokladem pro nabytí všech práv, vyhrazených legionářům zákonem ze dne 23. V. 1919 č. 282 sb. z. a n. a ze dne 24. VII. 1919 č. 462 sb. z. a n.

V Praze, dne 23. ledna 1924. Bc.

Vlastnoruční podpis majetníka:
Girsa Václav
Nehodící se budiž škrtnuto.

Podpis přednosty evidenčního úřadu:
J. J. Obrovce

1. 10. 1924

24. Potvrzení legionáře na jméno Václav Girsa (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů).

25. Foto ze slavnostního předání praporu 3. pluku dne 15. března 1917. Jsou zde převážně členky kyjevského „dámského klubu“. Uprostřed v bílém „kmotra pluku“ Anna Škvorová, zleva Marie Červená. V druhé řadě první zleva Václav Girs a vedle něj Otakar Červený. Čtvrtá osoba zleva je Marie Dostálová Tretjaková (foto archiv VUA – VHA)

Čís.	48279
Příjmení:	Tretjakova Marie
Křestní jméno původní	Marie pravosl. katol.
otčestvo	Videnskýjevo
Den, měsíc a rok narození	2. února 1883
Domovská obec	Kyjev Rusko
polit. okres	
Místo posledního pobytu doma (rodičů, příbuz.)	Chručim
Číslo pluku v rak. armádě	
hodnost tamtéž	
Zaměstnání	Miloserdná sekce
Vzdělání	6 kl. gymnazie
Politická příslušnost ve vlasti (Sokol)	Kyjevský ústej sokolový spolek
Ženat či svoboděn	Vdava
Kdy a kde zajat	
Místo posledního pobytu v zajetí	
Kdy zařazen do Českého vojska	11. března 1918 v. v. města Kurlau
Číslo pluku	11. pl. ruského českého vojska i hodnost v něm
	Kyjevská sekce
	M. s. Marie Tretjakova
	Osobní změny viz na druhé straně!

26. Karta legionářky Marie Tretjakové (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

Česko-Slovenské oddílů
Vojské vládovostoké nemocnic
Čís: 459.
Vladivostok 7. srpna 1918.

Rapport.

Hlavnímu lékaři
Čes.-Slov. vojvod. oddílů

Gen. Fousthovi.

Prům. dáti do příkazu p. vý-
chopčím oddílů stran sašísluž. mil.
sestry Marie Tretjakové p. 7. dubna
t. r. co mil. sestru do Česko-Sloven-
ské vojška (u nás jest co dokumenty
přípis č: 209 od hlavnímho lékaře
Kauopáskas - Vojské komisse Č. S. S.
N. R., že se sašísluže do služeb Česko-
Sloven. vojška co milosrdná sestra)
a flichter Alexejaru Linnu do-

27. Raport o začílení Marie Tretjakové do čs. vojska ze dne 7. dubna 1918 ve Vladivostoku (VUA – VHA, sbírka legionářských spisů)

28. Pivovar v Lucku, založený 1877 a rekonstruovaný v roce 1908 (archiv autorky)

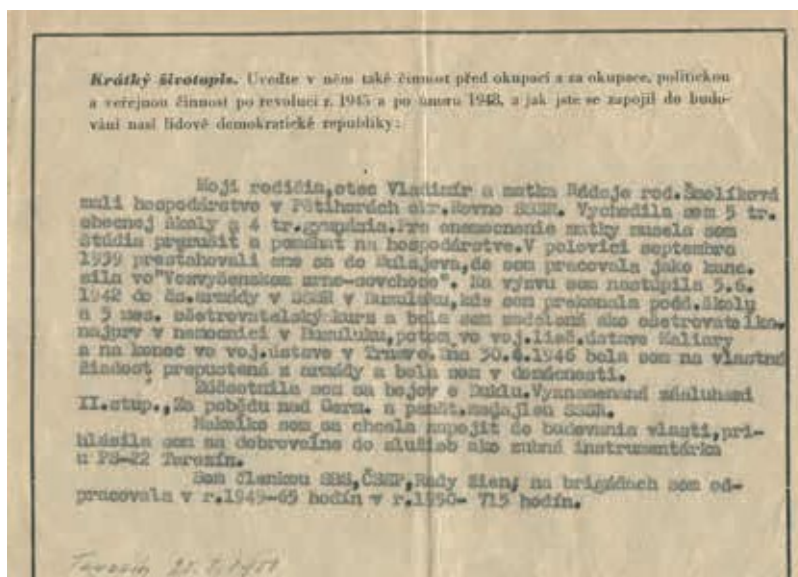

29. Vypálená vesnice Český Malín. Foto pravděpodobně z roku 1944 (převzato z

http://www.scvp.eu/ceskymalin_fotografie.html)

30. Jiřina Somolová, provdaná Predmerská (archiv autorky)

31. Životopis Jiřiny Somolové, Predmerské (archiv autorky)

32. Pamětní list k udělení Dukelské pamětní medaile Jiřině Somolové, Predmerské ze dne 6. října 1959 (archiv autorky)

33. Překročení čs. hranic dne 6. října 1944 1. čs. armádním sborem (fotoarchiv VHÚ Praha)

34. Hromadný hrob na českém hřbitově v Malíně na Ukrajině dnes (archiv autorky)

35. Josef Holec v Rudé armádě, patrně rok 1941 (archiv Josefa Holce)

36. Příslušníci 1. čs. armádního sboru z Novin Českých. Uprostřed Libuše Nováková, provdaná Maňhalová a vedle

ní vlevo Naďa Veselá, provdaná Brůhová. Zcela napravo Josef Holec (archiv Josefa Holce)

		4 16033 1944	
Evidenční list			
Jméno a příjmení		Maňhalová, Nováková Libuše	
Dřívější kmen těleso		2. ob. pluk.	Domovské dopř. okr. vel.
Narození	den, měsíc, rok	20. 11. 1925	
	obec	Kociny Čichá	
	okres	Rovno	
Dom. přísl.	obec	Nová Ves u Rozalova	
	okres	Jakovice u Rozalova	
Rodiče	otec	Josef Novák	
	matka rozená	Deštalová Marie	
Mateřská řeč		Česka	
Občanské povolání		v domácnosti	
Stav		vdava	
Náboženství		pravoslavní	
Trvalé bydliště		Pavlovice, čp. 146, okr. Zlaté	
Adresa rodičů nebo nejbližších příbuzných		Nový Lesík okr. Rovno.	
Znalost řeč	sloven		
	písmem	Česka, Polská, Ruska.	
Století vzdělání		4 obecní.	
Zvláštní schopnosti			
Speciální výcvik		Telefonistka.	
Klasifikace		1. st.	
Presentován dne - hodnost		Svobodníka 10. III. 1940, obsadníka 17. IV. 1945	
Vítěn k a zařazen			
Změny a poznámky SSSR.			
Délka vykonané činné služby u těchto útvarů 2. ob. pluk. od 21. V. 1944 do 15. V. 1945.			

37. Evidenční list Libuše Novákové, provdané Maňhalové (Vojenská registratura Trnava, Slovensko, sbírka kmenových listů)

220, 15

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

KRÁTKÝ OSOBNÍ SPIS

Serie a evid. číslo osobního průkazu
nebo vojenské knížky

serie FK	číslo 045295
serie VD	číslo 8065183
serie	číslo

Hodnost	Odešly v hodnosti	Číslo rozkazu
ppor.	17.12.45	OV str. 686/45
por.	1.2.47	OV čis. 72/47
npor.	28.4.52	RMNO č. 753/52
kpt.	15.6.55	RNHKS č. 402/55
	15.1965	62. RMNO č. 2166/65

1. Příjmení a jméno (bylo-li příjmení změněno, uveďte v závorce i příjmení dřívější)	Dejinská Pavlovska /Šmidtová/Jiřina-Marie	
2. Funkce a CVO (vyplňte tučnou)	advokátka	CVO 860
3. Den, měsíc, rok, obec, okres narození (u osob narozených v cizině i stát)	9. května 1925 Mlýnov, okr. Rovno, SSSR	
4. Národnost	česká	
5. Mateřská řeč	česká	
6. Sociální původ	dcera obchodníka	
7. Občanské povolání	úřednice	
8. Znalost řeči, slovem a písmem dobře	rusky a polsky	
9. Vzdělání:	a/ 7 tř. obecné školy 1931-1937 Mlýnov 2 tř. reál. gymnasia 1937-1939 Dubno 7 a 8 tř. "desetiletky" 1939-1941 Mlýnov b/ <i>Střední škola pro ženy v oblasti mateřské školy č. 21. 8. 62.</i>	
a) všeobecné		
b) odborné	c/	
c) politické	d/ Vojenská ošetrovatelská škola při ČSŠK Praha 1946-1948 Vojenský kurs 19.6-30.6.1950 Mor. Beroun	
10. Akademický titul, kdy a kde dosažen	akademický titul nemá	
11. Členství (kandidatura) v KSC nebo ČSM	a) kandidát od: b) člen KSC od: c) člen ČSM od:	
12. Stratil-li členství v KSC, kdy a důvod	členství v KSC neztratila	

MNO - 2199/244220 - Šk. č. 2131A

38. Krátký osobní spis Ireny Šmidtové, provdané Malínské (Vojenská registratura Trnava, Slovensko, sbírka kmenových listů)

Voj. hodnost a
branný poměr:

4009/11
Kmenový list (užl.)

1534/27

Opis

7

Klasifikace	Číslo kmen. l.	14024/m
A-3	Obleční ročník	1944
Značka prot. zveř.	Roč. nar.	

1927

KMENOVÝ LIST.

I. Osobní údaje:

1	Příjmení a jméno (i otcovo)	Sitar Jaroslav, Václav			
2	Datum a místo narození	1. května 1927 Bratka Hubinská			
3	Domovská příslušnost (okres)	Lienkiewiczovka SSSR			
4	Národnost (matěrská řeč)	česká	5	Náboženství	průsv.
6	Povolání (zaměstnání)	rolník	7	Stav (svob. žen. rozveden a pod.)	provdaný
8	Stav, počet a stáří dětí a kletě dětí:	/			
9	Jméno a příjmení otce matky (za svou)	Sitar Václav, Antonína roč. Kelnerová			
10	Školní vzdělání (jazyk vyučování, ocenění, průkazy)	6. tř. obecní šk., ukř.			
11	Znalost cizích jazyků (jak)	polsky, rusky, ukř.			
12	Zvláštní znalosti a schopnosti:	/			
13	Z ČSR odešel (kdy, kam, proč)	nežil			
14	Stručně kde se zdržoval a co dělal od odchodu z ČSR až do nynější doby:	žlál se 9. července 1944 v č. voj. jednotky v S.S.R., Kamenec Podolský			
15	Poslední bydliště	v ČSR	nežil	Odvodní klasifikace	
		v zahraničí:	Lienkiewiczovka č. 14, obl. Luck, SSSR		
	Adresa nejbližších příbuzných (rodičů, manželky, dětí)	Matka: Sitarova Antonína Lienkiewiczovka č. 14, obl. Luck, Ukř.			

39. Kmenový list Jaroslava Sitar (Vojenská registratura Trnava, Slovensko, sbírka kmenových listů)

40. Václav Kuchynka se svou spojařskou jednotkou, zprava stojící v druhé řadě jako třetí (archiv Václava Kuchynky)

Voj. Komendatura ČS. Armád.
Sboru v SSSR.

Rovno, dne 20 prosince 1944 r.

P O D Ě K O V Ā N I.

obci Z Á V I D O V-český.

Vyslovuji svůj velitelský dík, občankám i občanům, obce ZÁVIDOV-český, okres Zdobunov, za Vánoční dar pro ČESKOSLOVENSKOU ARMÁDU v S.S.S.R. a to

1. Houšky /vánočky/pšenice.....	208 kusů.
2. " " " " " "	216 kusů.
3. Klobas	50 kg.
4. Jablka	1234 kusů.
5. Ořechy	3128 kusů.

Nikdy Armáda Vám toho nezapomene!

 Velitel ČS. voj. Komendatury
ppor. S T R Á N S K Ý.

Předaly *B. Kuchynka / Kuchynka V. /
B. Mlynář / Sturma V. /*

Přijal *Synek / Synek /*

41. Poděkování obci Závidov Český za Vánoční dar čs. armádě ze dne 20. prosince 1944 v Rovně (archiv Václava Kuchynky).

42. Pomník ženistům, v Dukelském průsmyku, na polsko-slovenských hranicích (archiv autorky).

43. Volyňští vojáci v Žatci, zřejmě po roce 1945 (Polánkovo muzeum v Žatci)

44. Mapa Ostravsko-opavské operace (archiv autorky)

45. Tankista Bedřich Opočenský (archiv Paměti národa)

№ _____
 Ст. _____
 12. dubna 1947 г.
 Дня

Форма № 8
 Вып. 1. 9
 Регистр. № 137
 Registr. čís.

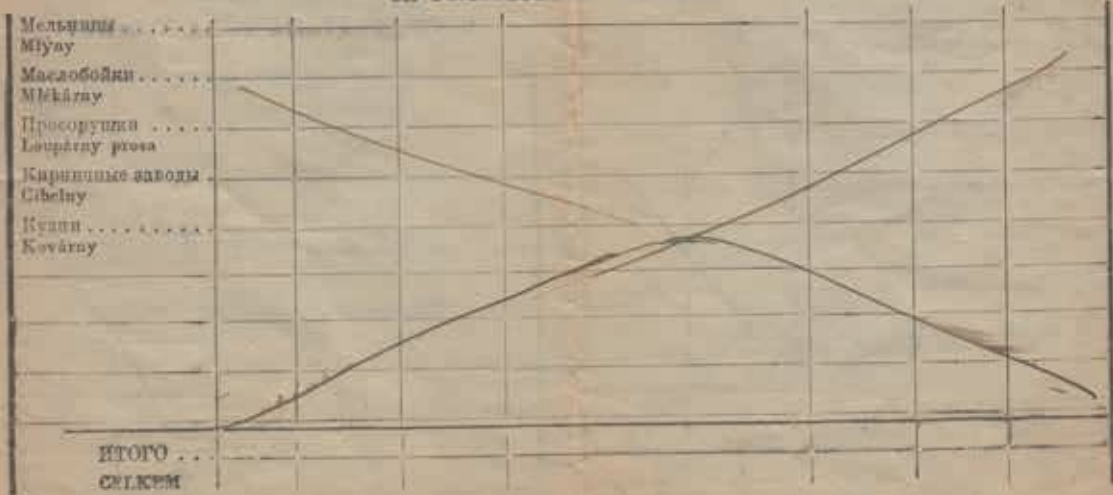
ОПИСЬ ОСТАВЛЕННОГО ИМУЩЕСТВА
SOUPIŠ ZANECHANÉHO JMĚNÍ

Гражданин Кварда Josef города (села) Ковинь-циска
 Общан(ка) (Фамилия, имя и отчество) (příjmení, jméno a otcovstvo) bytem v _____ ul.
Млынов района Павно области _____ дом _____ кв. _____
 окрестн. (okres) (oblasti) (dům č. kv.)
 передан на СССР в ЧСР (předán z SSSR do ČSR)

I. СТРОЕНИЯ
I. STAVBY

Наименование строения druh stavby	Кол-во Počet	Размер Měry	Кубатура Kubatura	Описание строения (указать материал стен и крыши, наличие фундамента, пола, потолка) Popis stavby (stavěná hmota, krytí, stěny, podlaha, kamao)	Расценка за 1 м³ Hodnota 1 m³	Стоимость в руб. Hodnota rub.	Описание улицы в руб. Konečná hodnota rub.
Жилые строения Obytné budovy	1	17x12,5	297	стены сибирь stěna tašková	32 ⁵⁰	1924	8210
Кладовые Kladiště	1	7x6x3	126	стены кирпич stěna tašková	11 ⁰⁰	1934	1250
Сараи, сараи Sádky, stáje	2	17x12,5	299	стены кирпич stěna tašková	20 ⁰⁰	1929	4520
Складовые Stodoly, kůlny	1	6x6x3	108	d - d d o	20 ⁰⁰	1934	1930
Годала Hodala	1	26x8x2	416	стены кирпич stěny s cihel	5 ⁵⁰	1924	1500
Сушилка Sušička	1	2,5x2,5x3	30	стены кирпич stěna tašková	20 ⁰⁰	1924	590
Итого CELKEM	6		1256				18000

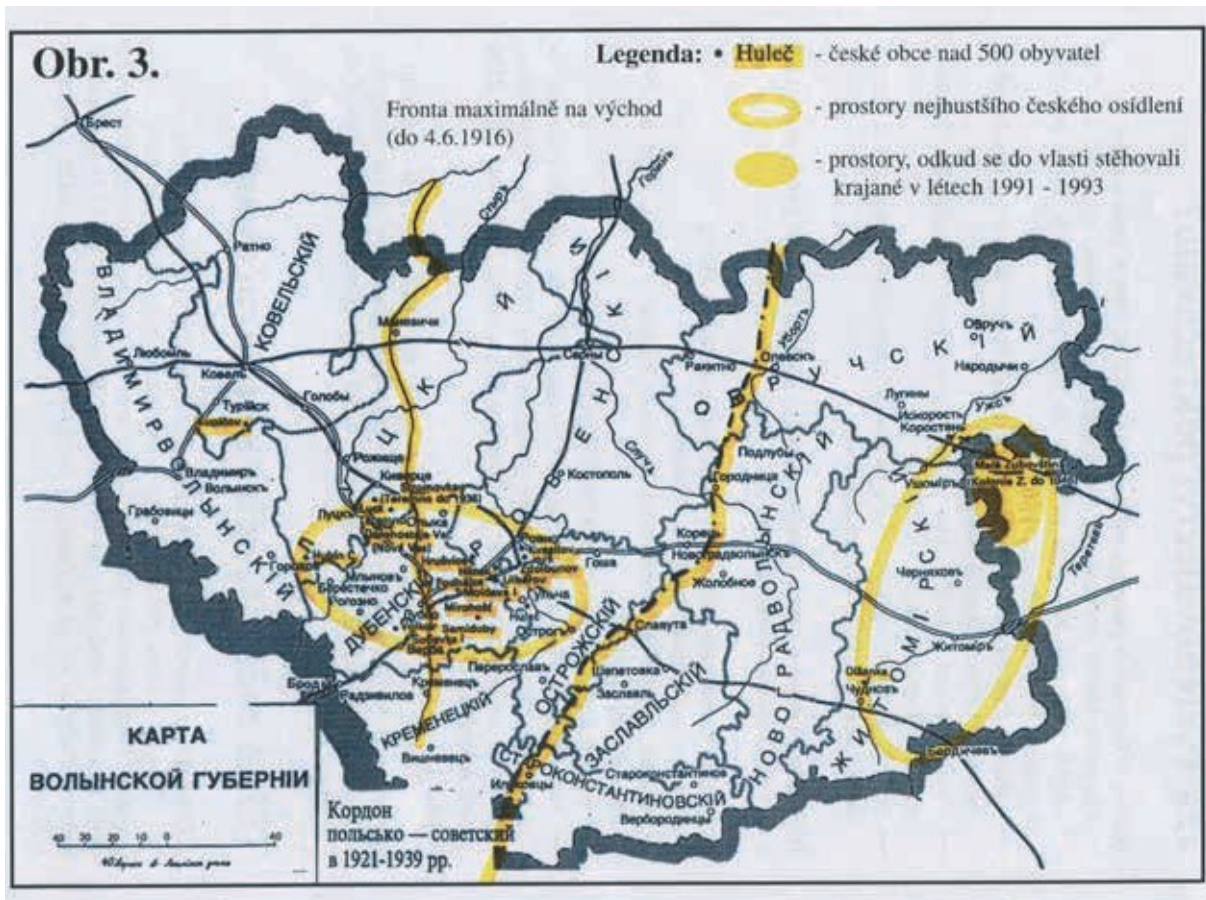
II. ПРОМПРЕДПРИЯТИЯ
II. PRŮMYŠLOVÉ PODNIKY

46. Soupis zanechaného majetku na Volyni, tehdy již v SSSR (archiv autorky)

47. Vlakový transport ze SSSR do Československa. Pohled do vagónu (archiv autorky)

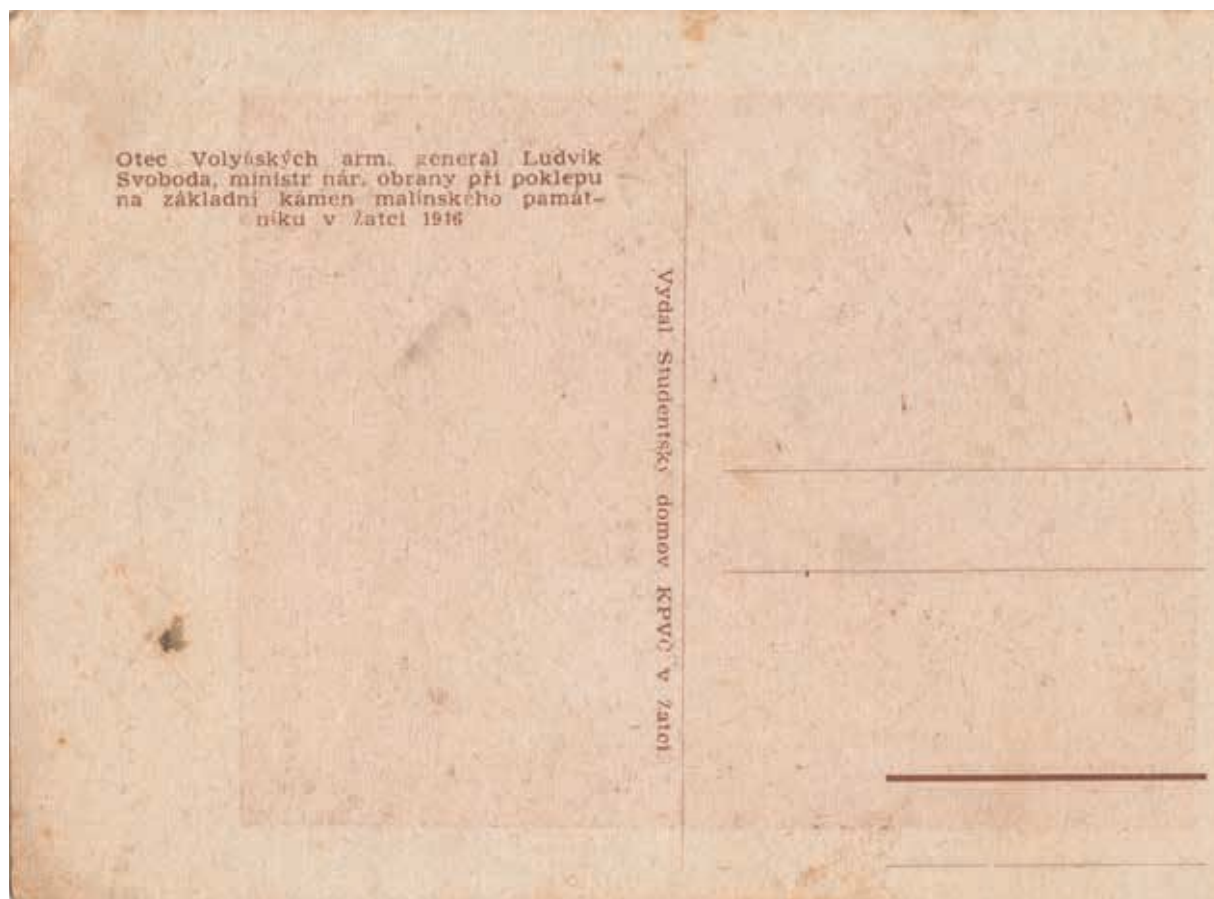

48. Mapa rozdělení Volyně na východní a západní v roce 1921 (Jiří HOFMAN, Češi na Volyni. Základní přehled, Praha

2007, s. 7)

49. Pohlednice: Ludvík Svoboda poklepává na základní kámen pomníku Malínským obětem v Žatci v roce 1946. Pomník byl dokončen a odhalen v roce 1952 (archiv autorky)

50. Pohlednice: druhá strana – „Otec Volyňských“ Ludvík Svoboda (archiv autorky).

51. Válečný veterán, dnes generál Václav Kuchynka při rozhovoru se svým osobním archivem. V Polepech v srpnu 2016 (archiv autorky)

52. Autorka s Josefem Holcem (napravo) a Václavem Hajným, válečnými veterány z Novin Českých. V Žatci v lednu 2013. Oba veteráni již zemřeli (archiv autorky)

53. Hlavní hřbitov Karpatsko-dukelské operaci na Slovensku, říjen 2019. Druhý zprava generál Miloslav Masopust a generál Václav Kuchynka (archiv autorky)

Přehled státoprávního vývoje Volyňské gubernie

1. Carské Rusko (od roku 1868 – do března 1917)

Rusko bylo rozděleno na sto gubernií - nejvyšší správní jednotky. Gubernie se dělily na újezdy. Újezd tvořil menší správní obvod zahrnující několik volostí. Volyňská gubernie se skládala z dvanácti újezdů. Volost představovala nejnižší administrativní spojení několika obcí srovnatelné s menšími okresy.

2. Prozatímní vláda (březen 1917 – listopadu 1917)

Po svržení carské vlády v únoru 1917 nastoupila revoluční Prozatímní vláda, která trvala do podzimu téhož roku. Rusko dostalo šanci stát se demokratickým parlamentním státem, tuto šanci však promarnilo. Za Kerenského vlády začal rozklad ruské armády.

3. Ukrajinská lidová republika – Centrální rada (listopad 1917 – duben 1918)

Díky novým politickým zkušenostem mohli Ukrajinci vyhlásit dne 20. listopadu 1917 autonomii a 25. ledna svou úplnou nezávislost. Na začátku roku 1918 uzavřeli Ukrajinci s Němci dohodu o vzájemné pomoci. Němci podpořili Ukrajince v boji za samostatnost a pomohou udržet v zemi pořádek. Ukrajincům naopak umožní vyvést ze země potravinové produkty, zejména obilí.

4. Ukrajinský hetmanát (duben 1918 – prosinec 1918)

Ukrajinci brzy zjistili, že dohoda o vzájemné pomoci byla z německé strany pouze záminka, jak se dostat na území Ukrajiny (tedy i na Volyň) a bojovat proti bolševikům. V dubnu pak byl vyhlášen ukrajinský stát, pod patronací Německa – hetmanát. Avšak po vypuknutí výtržností a svržení vlády utekl hetman z Ukrajiny přes Polsko do Berlína.

5 Ukrajinská lidová republika – Direktorium (prosinec 1918 – květen 1919)

Novými pány Volyně a s ní celé západní Ukrajiny a východní Haliče se stává Petljura v čele Ukrajinské lidové republiky. Protože neměl na své straně armádu, rekvíroval, co potřeboval. Toho využili Poláci a vtrhli na Ukrajinu. Petljura, protože neměl kam ustoupit (na východě Ukrajiny byly bolševici), zradil ukrajinskou národní věc a přeběhl k Polákům. Jeho vojsko se rozprchlo.

6. Ukrajinská sovětská socialistická republika (červen 1920- září 1920)

Od tohoto dne začala bolševická okupace Volyně. Okupace bolševiky trvala do 16. září, kdy se Polským vojákům podařilo zatlačit rukou armádu za řeku Sluč.

7. Polská republika - Západní Volyň (září 1920 – září 1939)

Dlouho očekávaný mír nastal na Volyni až po podepsání tzv. Říšském míru (18. března 1921). Na základě Říšského míru bylo území Volyně rozděleno na východní a západní část. Západní část připadla Polsku a východní Svazu Sovětských socialistických republik.

8. Ukrajinská sovětská socialistická republika – Východní Volyň (srpen 1920 – srpen 1941)

Na východní (sovětské) Volyni došlo v letech 1925 a 1926 k postupnému zrušení gubernií a zavedení nového administrativního rozdělení, jehož základem bylo 40 okruhů, které se dále dělily na 609 okresů (rajónů), dříve volostí. Pro obyvatele Volyně zde nastala zásadní změna a to v pohledu na soukromé vlastnictví. Majetní byli prohlašováni za kulaky a soukromí zemědělci nuceni vstupovat do kolchozů (státních družstev)

9. Německá okupace (červenec 1941 – únor 1944)

Dne 22. června 1941 zahájili nacisté útok na Sovětský svaz. Po obsazení Volyně, bylo toto území přičleněno k tzv. „Říšského komisariátu Ukrajina“, jehož hlavním městem bylo Rovno. Nacisté dosadili do každého okresu okresního komisaře, zmocněnce pro pracovní síly a zemědělského vedoucího.

10. Ukrajinská sovětská socialistická republika (únor 1944 – do ukončení reemigrace v květnu 1947)

V průběhu února 1944 bylo sovětskými vojsky osvobozeno území Volyně, které se opět dostává pod správu Sovětského svazu.

Ukázka záznamu rozhovoru:

Vzpomínky pana Miroslava, zaznamenaný v Brně 2015 - 2016.

Pan Miroslav se narodil v roce 1932 v Lublině, kde jeho táta Mikuláš pracoval jako obchodní zástupce firmy Bratří Pospíšilů. Jeho táta se narodil v roce 1895 a pocházel z devíti dětí. Narodil se ve vesnici Kordelůvka na Ukrajině v rodině kolářského mistra. Začala pracoval již v třinácti letech jako pomocný dělník a měl se zrovna vyučit kovářem. Hned na počátku se však stala nešťastná nehoda, při práci se uhodil do kolena, dostal sněť a přišel o pravou nohu nad kolenem. Bez vzdělání se jako invalida musel uplatnit, a tak postupně z kancelářského poslíčka se vypracoval na kvalifikovaného účetního. Později (od roku 1925) pracoval ve firmě Bratří Pospíšilové ve Zdolbunově, která se zabývala prodejem zemědělských strojů, dalšího příslušenství a vybavení pro mlýny. Firma se rozšiřovala a jeho táta Mikuláš založil další pobočku v Lublinu a vedl ji se svojí ženou, jeho maminkou Marii. A zde se narodil i Miroslav a jeho další sourozenci.

Mikuláši a jeho ženě se v Lublinu dařilo velmi dobře. Ve firmě prodávali vše, co potřebovali zdejší zemědělci – mlátičky, fukary, mlýnská zařízení a různé motory. Pan Miroslav vzpomíná, že v obchodě prodával tatínek zemědělské stroje na jakýsi leasing. Psaly se tzv. „veksle“, kde se rozepsalo kdy a jak kdo chce platit. Většinou sedláci, když sklidili a prodali úrodu tak mohli zaplatit část dluhu, nebo doplatit zbytek za zakoupené stroje. Podnik měl velký roční obrat, až pět milionů dolarů. Když pak přišla hospodářská krize, dorazila sem s určitým zpožděním asi 1934-1935. Výplatu pan Němec v krizi dostával v naturáliích – tedy dostal nějaké stroje, aby si je prodal. Když prodej přestal vynášet přestěhovala se rodina Miroslava Němce do Zdolbunova a zde koupila dům se zahradou. Protože byl dům malý a dětí mnoho, nakoupil ještě čtyřicet tisíc cihel s tím, že se domek bude rozšiřovat. To bylo před válkou. Válka však vše změnila.

Pan Miroslav o tom vyprávěl: „Když vypukla válka přišli 17. září „Rusáci“ a celé území okupovali až po řeku Bug. Začali zavádět svoje pořádky. Přijela kolona tančíků – vojáci měli úplně jiné uniformy, než na které jsme byli zvyklí. Říkali nám: „Teď vám bude dobře, budete v Sovětském svazu a všeho bude dost.“ Bylo to však jinak. Všechny zásoby, co byly v okolí, třeba i vagony na železniční stanici, všelijaké obchody a sklady, kde byly potraviny, případně látky začali lidé rabovat a hodně. Ne však všichni. Nás Čechy roztrídili na buržuje, kulaky... veškerý majetek jim zkonfiskovali a posílali je na Sibiř. Můj otec se ani nepřiznal, že má auto, sklady nebo stroje které prodával což nás zachránilo před posláním na Sibiř. Tatínek byl invalida, nemohli mu nijak poroučet, protože mu chyběla noha nemohli jej odvézt do armády...

když začala válka byl zaměstnaný jako účetní v cementárně ve Zdobunově. Když přišli Rusové vše vykoupili, oblečení, látky, boty... Tatínek pak dostal za vynikající práci poukaz na boty, ale když jsme přišli do obchodu měli tak akorát bagančata hodící se do hnoje. Kdysi, ve třicátých letech – hodně před válkou, když mě maminka přivedla k Baťovi koupit si boty, všechno tam vonělo a byl velký výběr. Teď skoro nic. Všechno se tehdy na začátku války zhatilo. Tatínek chtěl abychom studovali v Paříži na Sorboně, to už nebylo možné. Peníze, které jsme měli v bance a veškerý majetek byl pryč. Ale ještě stačil kus lesa a několik hektarů polí na Zálesí, kde hospodařil můj děda a strýc. Něco měl pronajaté strýc. Za Poláků, když měl tatínek peníze, tak dost půjčoval dědečkovi i svým bratrům. Tak mu dost dlužili a potom ve válce se to srovnávalo. Tatínek byl invalida, nemohl pracovat na poli – neměli jsme ani koně a krávu nám brzy po okupaci Německém zrekvírovali. Tak jsme koupili kozu, měli jsme slepice, králíky. Byla to složitá doba. Za Němců byly zavedeny tzv. „Mehlkarty“ kdy si každý mohl nechat pomlet mouku, na jednu osobu asi kilo na měsíc, a to bylo úplné neštěstí. Němci zapečetili mlýny a zavedli velké restriktce, za porušení zabíjeli lidi. Postihlo to mnohdy celou rodinu a mlýn zapálili. Lidé se velmi báli, a tak si rozmysleli něco porušit. Tatínek se pokoušel umlýt zrní na kafemlýnku, ale to pak nebylo k použití. Jedli jsme především brambory.

To jsem začal pracovat u sedláků jako čeledín. Učil jsem se celkem rychle. Kolik mi bylo? Asi devět – deset let. Naučil jsem se kosit kosou, zapřáhnout koně do postrojů, nebo oblíknout do chomoutů, uměl jsem orat. Když byly žně, tak jsem už v jedenácti letech postupoval za chlapy v kosení – za sebou jsem měl ženu, která pokosené obilí odebírala a vázala je do snopů. O žních byla velká dřina, ráno se vstávalo kolem čtvrté hodiny, jak vyšlo sluníčko, musel jsem zapřáhnout koně dojet na pole, nasekat jetelinu, založit kravám, nasekat dříví hospodyni, aby měla čím topit a mohla vařit. Tak se stalo, že jsem vydělával na živobytí pro rodinu a své sourozence. Sedláci nám pak za to zase zorali naše pole, protože jsme neměli koně ani pluh, a tak jsme si mohli zaset svoje... Seli jsme pohanku, fazole, brambory. Sice jsme jen přežívali, ale člověk si zvykne na všechno a považovali jsme to za normální.

Za války se však děly ještě horší věci. Po napadení Sovětského svazu Němci začali všechny Židy vyhledávat a stěhovat do ghatt. Zřídili ozbrojenou ukrajinskou milici, která dostala za úkol Židy pochyťat a nastěhovat do ghetta. Pracovala naprosto spolehlivě a při tom nahánění lidí běžně zabíjeli. Jednou jsem byl svědkem toho, jak pronásledovali celou skupinu. Viděl jsem malého chlapečka, něco kolem čtyř let mu mohlo být, jak utíká před vojákem s puškou. Ten se tak rozběsil, že prchajícímu dítěti urazil pažbou pušky hlavu. Benderovci na druhé straně se také chovali naprosto bezohledně. K Čechům byli snad mírnější, protože od nich měli potraviny, oblečení a povozy, o které byla jinde nouze. Vedle nás bydleli nějakí Prochorovi, měli dvě děti zhruba ve stejném věku jako já: Ivana a Maňku, dvojčata. Jednou v noci, bylo to v květnu ve

čtyřicátém třetím roce, jsem najednou viděl z okna, bylo to nějakých čtyři sta - pět set metrů, od nás, že se tam něco děje, že jejich dům hoří a bylo také slyšet střelbu. Později jsem se od Prochorových dětí dozvěděl, že k nim v noci přišli banderovci, všechno jim sebrali a ukradli jim i krávu. Ivan s Maňkou spali nahoře na hambáčkách nad chlívem, protože v domě bylo málo místa. Když slyšeli, že je zle a že se střílí, vyvedli potichu koně (oni je neměli okované) nasedli na něj a ujeli na chutor Klopoty (v sousední vesnici), kde žila jejich babička. Jejich rodiče stála noční návštěva život. Banderovci je za to, že jim odmítli dobrovolně dát co požadovali postříleli, a také i jejich asi osmnáctiletou dceru, která byla těhotná, střelili do břicha, aby zemřelo i dítě.

Jednou jsem šel za svojí babičkou Šedivou, bydlela kousek od nás za lesem, chodilo se tam po lesní cestičce. Byl tam les a louka Šedivých, v létě jsem tam občas pásal krávy. Bylo to v zimě, ve čtyřicátém druhém roce. Zima byla tuhá. Mílus dvacetpět stupňů. A na té cestičce v lese leželo asi patnáct postřílených židovských dětí, tak od pěti do osmnácti let. Neměly ani zavřené oči. Vítr jim foukal do vlasů, navál na ně spadané listí a sníh. Na ten pohled nikdy nezapomenu.

Postříleli je ukrajinští policajti. Nemohli je zakopat, půda byla zamrzlá, a tak je nechali ležet, jinak by je zahrabali.

V době války pracoval můj tatínek v cukrovaře, v Mizoči na Rovensku na váze jako vážný. Protože byl bez nohy, nemohl se na neděli vracet domů, a tak jsem mu nosil prádlo a nějaké jídlo. Jednou jsem za ním došel v sobotu navečer a on mi řekl, abych tam přespal a domů šel až ráno. Ráno jsme viděli z cukrovaru, že naproti v lese nahnali Němci moc lidí do jednoho místa. Byla tam taková stráž a oni ten den postříleli asi pět set Židů. Dívali jsme se na to s tatínkem z okna. Museli si vykopat jámu, nechali je vysvléct do naha a na obě strany rokle postavili kulometry. Dvacetiletí kluci, s cigaretou v ruce, ratatata... Člověk by nevěřil, jestli je to sen, nebo se to skutečně dělo. Teprve někdy předloni, jsem si v knize Simona Wiesenthala přečetl, že právě v Mizoči nacisté popravili a zakopali celkem šest tisíc Židů. Včetně těch asi pětiset co jsem viděl na vlastní oči.

Jak to bylo se vzděláním na Volyni:

Vzdělání bylo pro volyňské Čechy vždy důležité. Tatínek také snil o našem vzdělání, chtěl nás nechat studovat až v Paříži na Sorboně. To však bohužel nešlo. Já sám jsem měl touhu se vzdělávat, a tak jsem se velmi brzy naučil číst. Ve škole jsem se hned v první třídě přihlásil do knihovny a začal jsem nosit domů knížky. V první třídě jsme se ještě učili polštinu a do druhé třídy jsem začal chodit, když nás obsadili Rusáci. Když se situace trochu stabilizovala čekal nás ve škole ukrajinský a ruský vyučovací jazyk. A taky začaly vycházet ruské noviny. V dětství se člověk velmi rychle adaptuje, a tak jsem začal číst i ruské knížky.

V roce 1942 začali Němci likvidovat české knihovny. V Hulči České měli Češi velkou knihovnu, byla tam také česká kapela. V době, kdy se knihy likvidovali jsem byl u hospodáře již spolehlivý

čeledín a ten mi půjčil fasuňek se spřežením a já s v Hulči třikrát otočil. Fasuňek byl pokaždé narvaný všemi možnými knihami v polštině, v ruštině a ukrajinštině i v češtině. Měli jsme doma obrovskou komoru s různými věcmi. Byla tam i veliká pec v níž se dříve pekl chleba a její zadní část zasahovala do té komory. Tam jsem všechny ty knihy naskládal a přes válku, když přestala fungovat škola jsme skoro všechny ty knížky přečetl. Byl tam don Quijote, Komenského Orbis pictus, přečetl jsme celého Sienkiewicze, Lermontova, Puškina v ruštině, Lesu Ukrajinku, Ivana Franka a Tarase Ševčenko, Jiráskova a další. Všechno jsem četl v originále a získal jsem také slušnou slovní zásobu, zřejmě jsem měl i dobrou výslovnost, protože mi polští kluci říkali, že nejsem Čech a mluvím Polsky jako Polák. To stejné i Ukrajinci. Odebírali jsme také časopisy Hvězdy, časopis paní a dívek – ten odebírala maminka, otec měl předplacenou Nivu – to bylo něco jako Literární listy.

Válku jsme přežívali se zaťatými zuby. Stále docházelo k nějakým incidentům. Cukrovar v Mizoči například přepadli partyzáni a zapálili ho. Nevím, jestli to byli ruští partyzáni, polská zemská armáda, banderovci nebo různé bandy, které jenom kradla. V době okupace zde jezdily německé hlídky v transportérech a autech, kde měli namontované kulometry. Jednou honili nějakého chlapa na koni, byl to partyzán. Jel na koni po polní cestě, souběžně kousek od cesty jsem byl já měl jsem na starosti dva koně a krávy, které jsem pásal. A to auto jelo po ulici co vede z Mizoče do Ostrohu a z toho kulometu pájlo po tom partyzánovi. Člověk není hned pohotový, aby s sebou plácnul. Pochopil jsem, že je zle, ale šlehl jsem s sebou na zem až s mírným zpožděním. Držel jsem v ruce vdolek namazaný sirupem, sirup jsme tehdy dělali z cukrové řepy. A ve vdolku byly najednou tři díry od toho kulometu. A k tomu všemu stála za rohem hospodářova žena a volala na mě abych zahnal krávy a koně rychle, honem!

V roce 1944 nás přišla sovětská armáda a v zásadě nás osvobodila. Nejdříve se u nás objevili průzkumníci, pak dorazila nějaká dělostřelecká skupina, která si udělala na zahradě okopy ve sněhu. Objevila se i minometná jednotka, přitom neměli žádné dopravní prostředky nebo jsem je nezaznamenal a až později jsem si uvědomil, že střelivo do minometů je těžké i samotné minometry. A ti vojáci byli také ztahaní jako koně. Kolem jel někdo s koňmi, vojáci jej zastavili, že je bude muset odvézt. On se vymlouval, že jet nemůže, protože má nemocnou manželku. Šel jsem okolo a oni na mě zavolali a řekli mi, že když on nemůže tak pojedou s nimi a přivezu ty koně nazpět. To mi bylo dvanáct. Ani jsem to doma nestihl říct, jel jsem jen tak nalehko, začínalo jaro. Musel jsem nasednout na kozlík, oni naložili střelivo a minometry a vyjeli jsme. Abych nezmrzl dali mi takový ten jejich vojenský šinel (kabát). Přijeli jsme na stanoviště, bylo to někde za Mizočí u lesa. Oni se rozmístili, udělaly palposty (palebná postavení) a začali střílet. V tu ránu druhá strana palbu opětovala. Já jsem chtěl s koňmi prchnout pryč, ale při odstřelování

to nešlo a nakonec jsem tam s nimi zůstal tři dny. Jednoho koně poranila střepina do zadku, ale dovezl jsem je zpátky.

Jak se připravovali na cestu:

„Čekali jsme napjatě na zprávy, kdy budeme moci přesídlit. Podle zpráv od vojáků jsme věděli, že v Československu dělají velký nátlak, aby se vůbec něco pohnulo kupředu. Obávali jsme se, že Stalin nás nepustí. Vždyť Sovětský svaz měl mnoho padlých vojáků, bylo zapotřebí pracovitých rukou a odborníků, skoro nic nefungovalo, taky banderovci si dělali, co chtěli.

Pak přišla zpráva, že se začne s transporty. Sedláci přemýšleli jak přepravit dobytek a krmivo pro ně. Protože bylo omezené množství věcí, které bylo možné vzít s sebou do transportů, vyrobil jsem lis, který jsem upevnil na sánky. Lisoval jsem ze zásob a zavazadel čtverce nejen nám, ale i dalším zájemcům. U sedláků šlo především o krmivo pro dobytek – seno a slámu. Dobře jsem si při tom také vydělal. Bylo nutné se dobře připravit: palivo na topení, strožok na spaní, jídlo na několik dnů (nikdo nevěděl, jak dlouho se pojedě) – sušené suchary, sádlo, krmivo pro dobytek do vagónů...

Dne 22. února 1947 jsme byli vypraveni. Ze Zálesí a ze Zdolbunova. V jednom dobytčáku nás bylo devět. Pamatuji si, že byly velké mrazy. Moje malá sestřička byla zabalená do deky a na občasných zastávkách se nabírala voda. V rohu vagónu byla zástěna a za ní záchod, no záchod – díra v podlaze.

Transport doprovázelo pár ozbrojených vojáků, snažili se nás cestou vykrást, stav po válce byl strašný, vagóny byly místy děravé.

Narodil jsem se na rovině, a když jsme přijížděli do Karpat, byl to kouzelný dojem! Celou cestu jsem sledoval – Mukačevo, pak zastávka v Užhorodě, prošel jsem si město. Cestou se muselo uplácet kořalkou a tabákem, aby se jelo a nenechali nás čekat někde na vedlejší koleji.

Hranice jsme překročili v Čierne pri Čope, kde nás přestěhovali do užších vagónů, byly to už oddělené osobní vozy, měly WC, vodu, topilo se, už se jelo lépe. Také nám dali jídlo a teplý čaj.

V Košicích nám 5. března vydali repatriační průkaz a už se třídily transporty na Žatecko a na severní Moravu, někdo do Brna a do Vojkovic. My jsme jeli do Brna a pak do Hrušovan, tady nás vyložili a přijeli si pro nás vozem. Ve Vojkovicích bydlel už nás strejda a byl tam pro nás připravený dům.

Chodil jsem do školy do Židlochovic, hned mě šoupli do jednoročního vyrovnávacího kursu, což byl vyrovnávací poslední ročník měšťanky, aby se zrychleně doučilo to, co se nestihlo v době zavření škol za války. Protože jsem hodně četl neměl jsme problémy s češtinou. Kamarádi mi nosili rodokapsy. Některé předměty jsem vůbec neznal jako biologie, hodně mi pomáhali

spolužáci a já zas jim v matematice. V Rusku naštěstí matematiku učili dobře, takže v tomto jsem se dostal brzo dopředu. Ostatní jsem musel pracně dohánět. Bylo mi tehdy patnáct let. Ve škole byli rádi, že jsme vše jakž takž zvládl, ke konci roku jsem dostal do ruky vysvědčení a běž. Pak mě dali do učení ke Karlovým Varům – na rukavičkáře.